

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 52. De restamento & legato,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

à iure quantitatem, cuius meminimus sub finem præcedentis documenti secundi. Donatio vero causa mortis, ad instar legati & ultimæ voluntatis, non egere in sinuatione ut valida sit, quantumvis excedat summam à iure definitam: dummodo fiat coram quinque testibus, ex lege finali, Cod. De donationibus causa mortis. De quare Molina disput. 288. circa initium.

ADVERTE autem donationem causa mortis factam cum pacto de non reuocando; seu cum promissione de non contraueniendo illi, transire in donationem inter viuos, ex lege Vbi ita donatur, ff. De mortis causa donationibus: vbi ratio hæc tangitur; quod tunc mors censetur potius causa impulsiva, quam finalis. Quod si aliunde certo constaret donatorem voluisse nihilominus donare tantummodo causa mortis: pactum de non reuocando adiectum habendum esset pro non apposito, tanquam repugnans naturæ talis donationis. Etenim de ratione donationis causa mortis, est, ut rata sit quidem, morte donatoris secuta, tanquam cõditione impleta; sed ante mortem eius reuocari possit, eiusdem penitentiã, mutationeue voluntatis, qua tem taliter donatam repetat, aut alteri donec: ex lege 30. ff. eodem tit. De qua donationis specie qui plura volent, videre poterit Molinam disput. 287. & 288. vt & de donatione inter coniuges, & donatione propter nuptias disput. 289. & latissime Thom. Sanchez in lib. 6. de matrimonio.

620.

DE DONATIONE à patre facta filio existenti sub ipsius potestate, idem Molina disput. 291. De qua nobis sufficere illud attingere: eam inuvalidam esse, nisi facta sit cum rei traditione; adhucque traditione facta, patri interim dum viuunt integrum esse eam reuocare: quod si non faciat, cõfirmari morte ipsius, ac fieri omnino validam, & retrotrahi ad tempus in quo facta fuit traditio: ita vt cum re donata fructus ex ea percepti ad filium donatarium pertineant; nisi donatio facta sit sine in sinuatione, & donum tantæ quantitatis sit vt excedat eam, in qua sola permissum est sine in sinuatione donare. Tunc enim donatio, morte patris quoad excessum nõ confirmatur; nisi ipse in extremis positus eam confirmet: quo casu valebit quidem, etiam quoad excessum: non tamen vt donatio, sed vt legatum, quod in sinuatione non indiget, ideoque non retrotrahatur quoad eundem excessum; hoc est, si qui fructus inde prouenerint à tempore traditionis vsq; ad mortem patris, ij nõ spectabunt ad filium donatarium. In his communiter Doctores conuenire aliquot citatis, & additis legibus quibus nituntur, habet in Molina in eadem disput. 291. Qui de cæteris quæ spectant ad donationem filio factam à patre, videri potest, tum ibidem, tum in aliis disputationibus quas ipsemet illic commemorat. Ea enim hic persequi nimis longum esset, nec necessarium: cum tractari soleant maxime in foro externo, ideoque de eis respondere debeant ex professo Causidici; vt & de iis quæ pertinent ad testamentum & legata, quæ donationes quædam sunt: de quibus proinde consequenter dicturi; pauca tantum attingemus, relinquentes tractationem eorum amplam videndam apud eundem Molinam de iust. & iure tract. 2. à disput. 124. ad finem vsque: aut apud Summularios, præsertim Syluestrum in verbo Testamentum, & in verbo Legatum.

CAPVT LII.
De Testamento & Legato.
SUMMARIVM.

- 621 Definitio testamenti.
622 Illius diuisio in scriptis, & in testamentum nuncupatum: & solemnitas, quæ diuersa in illis requiritur.
623 Quomodo intelligendum sit quod in iure canonico reprobatur illud, quod civile prescribit de septenario numero testimonium.
624 Qui testari non possunt.
625 Qui heredes, aut legatarij institui possunt, qui que non possunt. Deque spurio documenta quædam.
626 Quid possit is qui institutus est heres.

627 Quibus incommodis sit obnoxius.

628 Quid & quotuplex sit substitutio, ac de vulgari, pupillari, & exemplari.

629 De fideicommissoria.

630 De reciproca & de compendiosa.

631 De legatis, quod non obstant quin ab hereditate detrahi possint Falcidia.

632 Aliquot euentus in quibus detrahi non potest.

TER donaciones causa mortis constituitur vltima voluntas; quæ est grauita dispositio de bonis in tempus sequens mortem disponens; atque vltimæ voluntatis præcipua species est testamentum: de quo ac de alijs vltimis voluntatibus in iure ciuili multis agit. In iure canonico vero habetur de eo in lib. 3. Decretalium titulus 26. Nos documenta aliquot trademus accommodata ad nostrum institutum.

Quid sit testamentum.

Primum est (de quo Molina in cit. disput. 124.) Ex lege i. ff. De testamentis, in eadem glossa, hæc testamenti definitionem haberi, quod sit voluntatis nosta in iusta sententia, de eo quod post mortem nostram fieri volumus, cum heredis institutione. Cuius definitionis prima pars, tanquam genus, ostendit quod commune est testamento cum contractibus, & donatione inter viuos: nimirum esse voluntatis decretum, exterius prolatum, requirens ad validitatem, vt sit iustum. Nam iniquum non valet, vt illud quo sine iusta causa exheredatur filius, ex Cap. Si quis 13. q. 1. aut quod est contra bonos mores, aut pietatem, vel veritatem, iuxta legem Conditiones, & legem Filius, ff. De conditionibus institutionum. Secunda pars (de eo quod, &c.) separat testamentum à donatione inter viuos. Reliqua vero pars, cum heredis institutione, separat ipsum à reliquis vltimis voluntatibus, in quibus heredes non instituuntur, sed legata seu donationes ab herede præstandas, relinquuntur tantum: aut aliud quidpiam testamento accessorium, disponitur; vt sit per codicillum (de quo Molina differt in disput. 131. & 132.) in vtu positum, ad aliquid in testamento explicandum, vel mutandum, addendum, vel detrahendum; vel ad legata instituenda, vel ad faciendam substitutionem fideicommissoriam, seu qua quis ab herede quæ testamento prius instituit, vel qui debet succedere ab intestato, exigat vt tertio quem substituit, relinquat hereditatem.

Aduerte obiter inter testamentum, & codicillum, præter iam dictam ex tradita definitione collectam, plures alias differentias assignari; de quibus videri potest Syluester in verbo Testamentum i. num. 2.

Quotuplex sit testamentum, & quam solemnitatem requirat.

Secundum documentum est, duplex testamentum distinguui: vnum solitum dici testamentum in scriptis; quia aliter fieri quam in scriptis, eo quod conditor velit tabellionem, & testes latere quid in eo contineatur: vnde vocatur etiam testamentum clausum. Alterum vero solitum dici nuncupatum, eo quod voce coram testibus nuncupetur, seu declaretur quid in eo contineatur, quid testator post mortem suam fieri velit; quod etiam inde consuevit dici testamentum apertum.

Hæc ita annotans Molina in cit. disput. 125. ista addit de solemnitate ad prius nec necessaria iure communi post confectam & clausam scripturam, in qua voluntas testatoris contineatur, adhiberi debent 7. testes masculi, liberi, aut qui liberi reputentur, puberes, ac pinde qui 14. annu compleuerint, ac rogati, hoc est, ad id vocati seu inuitati: coram quibus testator vno eodemque tempore dicat, ac manifestet illud esse suum testamentum; illudque propria manu subscribat, si sciat, & possit: sin minus, adhibendus est ostantus testis, qui loco eius illud subscribat. Deinde illud subscribere debent vno & eodem tempore septem illi testes, ac singuli subscribere, siue annulo, aut sigillo proprio, siue alieno:

sufficit; vt omnes illud eodem annulo signent, ex lege. Hac consuetudine. Cod. De testamentis, & Institutis eod. titulo. §. Sed cum paulatim, & sequentibus. Atque non valere tale testamentum, si is qui illud scripsit, in eo constituitur hæres, nec item legatum ipsi factum, idem Molina addit citatis legibus, simulque admonens, non ita id contingere in testamento nuncupatio: quia contenta in eo coram testibus manifestantur, & ideo cessat omnis præsumptio falsitatis.

Addit porro, *initio disput. 126.* quoad solemnitatem de iure communi requisitam ad nuncupatum testamentum; eam necessario requirere, vt septem sint testes, masculi, liberi, aut liberi reputati, puberes, rogati, qui simul conueniant, & audiant, ac intelligant testatoris voluntatem, vel scriptam, vel viva voce prolata: si voce tenus absq; vlla scriptura testamentum condatur. Id quod habetur ex ante citata lege, §. Per nuncupationem, & ex §. vltimo, Instit. eod. titulo. Cetera quæ aliquot sequentibus disputationibus memoratus auctor persequitur, tanquam propria fori externi relinquere possumus apud ipsum videnda; non enim est instituti nostri omnia persequi, sed quæ videantur satis esse ad iudicium de peccatis. Quale est de talibus solemnitatibus nosse quantum obligatio in conscientia detur seruandi illas. De qua re quid tenendum videatur iam tradidimus in præced. numero 105. Quomodo autem accipiendum sit, quod memorata solemnitas reprobatur videatur in Capit. Cum esles, De testamentis, apud eundem in disput. 133. habetur explicatum, & consequenter disput. 134. tractatum illud quod ibidem in Capit. Relatum 1. statuitur, eandem solemnitatem non esse necessariam in testamento, aut legatis ad pias causas.

Tantum monebimus duo: vnum est illud quod in cit. Cap. Cum esles, Pontifex statuit: præscriptum memoratum de septenario testium numero, ad validitatem testamenti necessario iure ciuili; alienum esse à lege diuina, & generali Ecclesiæ consuetudine; non esse ita accipiendum, quasi peccatum sit plures quam duos, vel tres testes adhibere in testamento: eo quod dictum sit Deuter. 19. In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum. Nam in eodem capitulo præter duos, vel tres testes, requiritur præsentia Parochi tanquam illis superadditi. Sensum vero esse posse, quod quamuis id non sit contra, esse tamen præter legem diuinam, & generalem Ecclesiæ consuetudinem, quarum neutra statuit tantum numerum testium requiri ad testamenti validitatem: sed contenta est duobus, vel tribus. Alterum est, ideo Pontificem per memoratum Cap. Relatum, derogare potuisse legibus ciuilibus, quod potestatis Ecclesiæ sit, actiones hominum ordinare ad finem supernaturalem, qui est salus animæ: & consequenter tollere omnia quæ bonorum operum ad salutem pertinentium, studium cursumq; impediunt, vt tales leges impedire censeri possunt.

Qui non possint testari.

TERTIVM documentum, quod Molina De inst. & iure, tract. 2. persequitur disput. 138. & aliquot sequentibus, est; cum actus testandi sit humanus, & ex se licitus; qui vel careret rationis vsu, vt infantes, amentes, & alij qui nondum pollent vsu liberi arbitrij plene deliberato; vel quamuis pollent eo sufficienter, iuris tamen dispositione prohibentur testari. Inter quos sunt. Primo impubes, id est, masculus ante 14. & femina ante 12. annum expletum, ex lege A qua ætate, ff. Qui testamenta facere possunt; vbi additur; tempus illud debere esse completum, ita tamen, vt sufficiens vltimum diem esse inchoatum. Secundo, surdus simul & mutus à natiuitate, aut qui talis est ex morbo, neque scit scribere, Institur. Quibus non est permillum facere testamentum, §. Item surdus, & Codic. Qui testamenta facere possunt, vel non, lege Discretis. Tertio, filius familias, qui cum de bonis suis castrensibus, aut quasi castrensibus (*sensu qua aduenit illi eo quod militiam, aut officium publicum gerat*) liberè disponere possit: non vero de cæteris, quæ aliunde ei aduenierint; potest quidem de illis testari, non tamen de his, Institur. In principio: & Codice, lege Senium, & lege penult. titulis ante memoratis; quibus accedit Cap. Licet, De sepulchris in 6. Vbi aduerte obiter, per Authenticam Presbyteros: Cod. De

Episcopis, & Clericis: quæcunque bona filios familias aduenierint post adeptum Clericatum, fortiri rationem bonorum quasi castrensiu: ideoque ipsum tanquam habentem illorum liberam administrationem, posse de eis testari. Quarto, prodigus cui interdicta est à Iudice bonorum suorum administratio. Quanquam si ante confecerit testamentum, ipsum esset validum; Institur, §. Quibus non est permillum facere testamentum §. Prodigus. Quinto, seruus seu mancipium; de quo vide Molinam disputatione 137. sub initium. Sexto, criminofus, cuius crimini annexa est pœna, quæ ipsi facta intestabilis est, vt is qui Cardinalem, hostiliter insecutus est, vel eum cœpit, aut percussit: aut ad aliquid talium est cooperatus, ex Cap. Felicis, De pœnis in 6. Item hæreticus, ex lege Manichæos, §. Ergo. Cod. De hæreticis. Itemq; hæreticorum credentes, receptatores, defensores, & fautores, si quis eorum intra annum, ex quo est excommunicatus, non satisfecerit; ex Authentica Credentes, Cod. eod. tit. & ex Capit. Excommunicamus 1. §. Credentes, De hæreticis. Item is qui damnatus est ob libellum famosum confectum in alterum, ex lege cui, §. vltimo, ff. Qui testamenta facere possunt, vel non. Itemq; vsurarius manifestus, ex Cap. Quanquam, §. vlt. De vsuris in 6. Postremo, Religiosus quem post professionem testari non posse, etiam ad pias causas, habetur ex Authentica Ingressi, Cod. De sacrosanctis Ecclesijs, & ex Cap. Quia monasterium 19. quæst. 3. Videndus est Molina in cit. tract. 2. disp. 139. 140. & 141. Difficultas autem quæ mouetur de Clericis beneficiarijs; vtum de prouentibus suorum beneficiorum testari possint, explicanda est ex dicendis suo loco in sequenti tomo, lib. 30. tractat. 3. de eorundem prouentuum permisso, vel prohibito vsu.

Qui possint, quiq; non possint heredes, aut legatarij institui.

QUARTVM documentum est: Hæreses institui possunt priuatos, tum etiam communitates: vt Ecclesiam, Ciuitatem, Vicum, Collegium, &c. ex lege 1. Cod. De sacrosanctis Ecclesijs, & ex lege Omnibus, ff. ad Senatufcon. Trebellianum. Neq; obstat quod iidem priuati, vel amentes sint, vel surdi & muti, vel prodigi, vel serui, vel religiosi: habet ex communi sententia Doctorum Molina disp. 154. sub initium; addens exceptionem de professis fratrum Minorum (*quos non posse institui heredes constat ex Clement. Exiui de Parado, & §. Cum enim. De verborum signific. itemq; de professis notitæ Societatis.* Quibus de iuris communis positui dispositione, addendi sunt. Primo hæretici, & apostatæ à fide. Nullus enim talium hæres, aut legatarius esse potest, ex lege Manichæos, & ex lege vltima, Cod. De hæreticis, & ex lege Hi qui, Cod. De apostatis. Secundo, credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, si intra annum ex quo sunt ipso iure excommunicati, non satisfecerint; heredes, aut legatarij esse non possunt, ex Authentica Credentes, Codic. De hæreticis, & ex cap. Excommunicamus 1. §. Credentes, eod. tit. Tertio, qui Cardinales persequuntur, vel percutiunt, vel capiunt. Tales enim ex Cap. Felicis De pœnis in 6. heredes esse non possunt. Quarto, spurii, ex Authentica Licet, Codic. De naturalibus liberis. Vbi in fine dicitur; Qui ex damnato sunt concubitu, omni prorsus beneficio secludantur. De qua re multis disserit Molina disputatione 265. & aliquot sequentibus.

Pauca tantum attingemus, quia illorum plenior tractatio Iurisperitorum propria est. Primum sit, spurium dicitur, qui natus est ex parentibus, inter quos tempore conceptionis, & natiuitatis ipsius erat impedimentum dirimens matrimonium. In quo distinguitur à filio naturali, qui natus est ex parentibus liberis ab omni tali impedimento; qui que licet tempore cœceptionis, & natiuitatis illius non erant matrimonio coniuncti, poterant tamen coniungi. Secundum sit, si spurio pater aliquid in testamento relinquit præter alimenta, nihil iuris per id illi acquiri; cum per legem factus sit incapax: vnde nec hæres ad tale quid tenetur ei aliter, quam ex liberalitate. Quod autem in hac re dicitur de patre, dicendum est pari ratione de matre. Tertium sit; spurij debere à parentibus alimenta, si aliunde non possint se sustentare, ex Cap. Cum haberet, in fine, De eo qui duxit in matrimonium, &c. Quo alimētorum nomine intelliguntur

625.

626.

omnia quæ pro cōditiōe personæ sunt necessaria: vt victus, vestitus, habitatio, medicina, & id genus alia, quæ suppeditanda sunt, prout parentis, & prolis conditionem exigere prudens iudicauerit. Cæterum, quia eos in locum alimentorum succedit, hinc sequitur eam dari debere filiæ spuria. Postremum fit, filium naturalem institui posse hæredem vniuersalem à suis parentibus, si ipsi legitimas proles non habeant, ex lege Humanitatis, Codic. De naturalibus liberis, & ex Authentica Licet, ibidem. Videndus est Molina disputat. 166.

De hærede substituto.

QUÆ ad hunc pertinent latissimè persequitur idem author à disputat. 174. ad 181. sed quia propriè spectant ad forum externum, relinquentes ea Iurisperitis, contenti erimus sequenti documento. Igitur quintum principale documentum est, quod habetur ex lege vltima, Cod. De iure deliberandi. Quando aliquis hæres est, siue ab intestato, siue ex testamento, & siue in totum, siue in partem hæreditatis, certusque est hæreditatem plenissimè sufficere, tum debitis defuncti, tum etiam legatis soluendis, posse non confecto bonorum à defuncto relictorum inuentario; adire hæreditatem, eiq; se immiscere: ita tamè vt eo nomine teneatur creditoribus; adeo vt si præter ipsius spè eueniat quod de bonis defuncti aliqua debita eius solui nequeant, ipse de suis bonis debeat soluere. Quod si intra tres menses à die qua nouit se institutum hæredem (qui illi conceduntur ad deliberandum) hæreditatem repudiet, etiam si inuentarium non confecerit, nullum onus ob illam sibi, sed tamen carebit quoque omni lucro illius. Ita habetur ex citata lege, §. Cum igitur. Ex qua, in §. Et si præstatam, & duobus sequentibus, adde; etiam si hæres protogationem prædicti temporis ad deliberandum, neque à Iudice, neque à Principe petuerit, sed inuentarium iuxta formam requisitam conficiendo hæreditatem adierit, seque ei immiscuerit; nihilominus hæc commoda consequi.

Primum est, vt neq; creditoribus defuncti, neque legatarijs teneatur vltra vires hæreditatis. Secundum, vt à legatis detrahere possit Falcidiam (de qua postea) si illis solutis non superfit sibi quarta pars bonorum defuncti. Tertium, vt si satisfaciatur creditoribus, aut legatis primo venientibus, nec superint bona defuncti, ex quibus posterius venientibus satisfaciatur, ad nihil ipse teneatur his, adeo vt nec ipsum, nec eos qui bona hæreditatis ab ipso emerint, inquietare possint ad sibi soluendum, sed agere debeant aduersus eos quibus prius venientibus satisfactum est, repetendo ab illis quod acceperunt; si esset ipsis de iure potius, quam illis soluendum. De his Molina disputat. 216. quæ apud ipsum relinquemus videnda, vt & quæ de inuentario addit in tribus sequentibus disputationibus.

De hærede substituto.

QUÆ ad hunc spectant Molina persequitur à disputat. 182. ad 193. eadem ratione quæ præcedentia Iurisperitis relinquenda. Etsi quid & quotuplex sit paucis saltem tradere nobis incumbat omnino: quâdoquidem turpe esset de peccatis iudicantem id nescire.

Sextum ergo documentum sit; Substitutione, ex qua hæres substitutus nomē habet, esse vnus, aut plurium in alterius, aut plurium locum vocationem ad hæreditatem. Vnius autem, aut plurium aduertēdū: quia sicut pluribus qui cohæredes instituti fuerint vnus substitui potest; ita plures in vnus locum possunt substitui, siue simul & immediate, siue ordine quodam, vt si quis in suo testamento dicat; Instituo bonorum meorum hæredem Petrum, & si is hæres non fuerit, sit Franciscus, sique Franciscus non fuerit, sit Antonius.

Septimum autem documentum sit, communiter sex distinguere species substitutionis; quarum prima dicitur vulgaris; quæ quibus non prohibitus iure, potest à quouis testatore substitui: quandoquidem fit sub conditione, vt si is qui sibi ex testamento, vel ab intestato succedere debet, nolit esse hæres, aut non possit (vt si propter crimen aliquod fiat incapax hæreditatis) substitutus succedat. Quæ conditio, si non exprimitur speciebus verbis, tacite subintelligitur: vt cum

testator generalibus verbis dicit; Titium instituo hæredem, & Sempronium ei substituo.

Secunda est pupillaris; quæ quis proli impuberi, in sua potestate constitutæ, substituit aliquem. Etenim cum nequeat quis ante pubertatem condere testamentum, concessum est iure; vt pater eius possit loco ipsius quodammodo testari, in tali testamento directe substituendo ei hæredem, si ante pubertatem decesserit à vita, Instit. De substitutione pupillari, in principio. Per quam substitutionem fieri, vt non tantum bonis, quæ tali pupillo erant ex paterna hæreditate obuentura, sed etiam alia, perueniant ad substitutum, perinde ac si idem pupillus testamentum fecisset; patet ex eo quod dicitur ibid. in §. Igitur: In pupillari substitutione duo quodammodo testamenta esse, alterum patris, alterum filij, tanquam sibi ipse filius hæredem instituisset.

Tertia est exemplaris; quæ ad exemplum pupillaris patet, aut mater liberis, auus, vel auia, proauus, vel proauia nepotibus mente captis, aut alio simili impedimento testari prohibitis, hæredem constituunt: Instit. eod. titulo, §. Quæ ratione, & lege Humanitatis, Cod. De impuberum, & alijs substitutionibus.

Quarta est fideicommissoria; quæ hæres ab intestato, vel testamento institutus grauat, vt hæreditatem totam, vel partem eius aliquotam, v. g. dimidiam, tertiam, aut quartam, restituat alteri qui fideicommissarius est. Hæc à tribus præcedentibus differt, quod per illas directe, & immediate hæreditas à testatore deferatur, substituto, absq; alterius ministerio, & per hanc deferatur ministerio alterius; nempe eius cui fideicommissum imponitur. Qui si sit hæres de numero descendendum, aut ascendendum, ante omnia potest detrahere suam legitimam: quæ est certa portio bonorum testatoris, quæ nequit suos descendentes priuare. Ea quanta iure communi debeat esse iudicandum est secundum illud quod in Nouella 18. cap. 1. & in Authentica Nouissima, ac sequenti, Cod. De inofficioso testamento, sancitum est: vt si testator quatuor, aut pauciores filios haberet, tertia pars bonorum ipsius inter illos æqualiter diuideretur: si plures essent quam quatuor, diuideretur inter eosdem diuisionem bonorum ipsius.

Iam si sit alius hæres, legitimam quidem detrahere non potest, quæ non est illi à iure constituta; potest tamen Trebellianicam. Qui enim est eadem ratione institutus hæres, vt grauetur onere restituendi hæreditatem, potest detrahere quartam partem eius in quo institutus est, ne vana sit talis institutio. Itaque si quis institutus est hæres in tota hæreditate cum onere restituendi eam alteri, detrahet quartam totius. Si in dimidia cum simili onere, detrahet quartam illius dimidij. Si in decima, detrahet quartam illius decimæ. Quod si testator aliquid certi ei assignet, & reliquum iubeat alteri restitui; si id ipsum certum non adæquet quartam partem totius in quo constitutus est hæres; poterit de reliquo detrahere quantum sufficiat ad eandem quartam complendam. Habentur hæc ex §. Sed quia stipulationes, Instit. De fideicommissarijs hæreditatibus, & ex lege 1. & 2. Cod. Ad Senatufcon. Trebellianum; vnde eadem quarta pars nomen Trebellianicæ accepit.

Quinta substitutio est reciproca, & breuiloqua dicta, quæ hæredes instituti sibi vicissim substituantur, vt si dicatur; Instituo Petrum, & Paulum meos hæredes, & eos inuicem substituo.

Postrema est compendiosa, quæ plures complectitur substitutiones quoad tempora diuersas; vt cum testator dicit; Instituo filium meum hæredem, & quando cunq; ex vita decesserit, substituo ei Paulum. Nam si filius ante patrem moriatur, vel alia de causa impediatur hæres esse, substitutio cõsebitur vulgaris. Sin filius fiat hæres, & moriatur in pupillari ætate, substitutio erit pupillaris. Sin moriatur post pupillarem ætatem, substitutio erit fideicommissoria. De his omnibus speciebus eodem ordine agit Molina à disputat. 182. ad 193. vsque. Alia his de testamento, nisi illius tractatio esset propria Iurisperorum, addere oporteret: tum de illius executione, de qua memoratus author disputat. 257. & quatuor sequentibus: tum de illius reuocatione, ad quam spectant quæ eodem author docet disputat. 191. & duabus sequentibus; tum etiam de successione ab intestato, de qua idem in disputat.

163. & 164. tum demum de amissione hereditatis, ad quam pertinent ab eodem tradita in disput. 175. & quinque sequentibus.

Quod attinet ad legata, copiose idem author differit de illis a disput. 193. ad 206. tanquam de quibusdam partibus testamenti, non quidem spectantibus ad institutionem heredis; sed ipsi institutioni superadditis, tanquam donationibus, quas testator vult ab herede suo mandari executioni. Quod fieri potest dupliciter; vno modo dirigendo verba ad legatarium: vt si dicat, *Lego, aut relinquo hoc, vel illud Petro*; altero modo dirigendo verba ad heredem, rogando, aut precipiendo, vt hoc, vel illud det Petro, sicque vocatur fideicommissum particulare: non tamen ob differentiam aliquam in effectu, vt pote qui idem est in vtriusque illius modi donationibus. Vnde & quidquid de legato dicitur, censendum est dictum de fideicommissis particulari, prout in cit. disput. 193. admonet ipse Molina.

De legatis.

Vltimum igitur documentum sit, *propositum ab eodem Molina disp. 213.* Quando haeres, aut haeredes sunt de numero descendendum, aut ascendendum: tunc non obstantibus legatis a defuncto relictis, ipsi accipere possunt de bonis illius, suas integras portiones legitimas, quibus defraudari non poterunt. Eas de iure communi esse tertiam partem bonorum defuncti cui succedunt, paulo ante attigimus. Quando vero haeres, aut haeredes sunt alij, quibus legitima portio debita non est, precipiunturque legata solvere: ipsi legatis non obstantibus possunt retinere quartam partem bonorum defuncti; etiam si illa legata totam hereditatem adaequarent, ac exhauriret. Atque si persolutis ipsi legatis aliquid minus quarta ipsa parte remaneret, ipsum ab illis detrahi potest pro rata, ad suppleendum quod deesset, vt ipsis haeredibus remaneat quarta pars bonorum defuncti. Haec habentur ex titulo De lege Falcidia, Instituti, & ex titulo ad legem Falcidiam, tam Codicem quam Digestis. Porro illud quod haeredes detrahere possunt a legatis, vt quarta pars bonorum defuncti ipsis remaneat appellatur Falcidia a quodam Falcidio talis remedij inuentore, prout ibidem addit Molina: aliquot deinde euentus referens in quibus Falcidia nequit a legatis detrahi, quorum praecipui sunt.

Primus, cum testator non ignarus modi, seu virum sui patrimonij expresse prohibuit illam detrahi. Secundus, quando legata sunt ad causas pias, nisi & ipsa heredis institutio sit etiam ad causas pias, nec enim tunc vna causa priuilegij habet aduersus aliam: sed vtraque simili priuilegio gaudet; ita vt stare tunc oporteat iuri communi. Tertius, quando res aliqua legata est, vt in perpetuum alienari non possit. Quartus, quando haeres inuentarij non confecit intra tempus, & iuxta formam iure praescriptam. Quintus, si postquam fuerit a Iudice admonitus, testatoris voluntatem intra annum non mandauerit executioni. Sextus, quando haeres sciens quantitatem hereditatis, a principio quibusdam ex legatarijs soluit integra legata. Septimus, quando alicui legatur instrumentum, seu scriptura de re cuius erat dominus. Quibus vero fundamentis haec nitantur apud ipsum qui vult, inuenire poterit.

CAP. LIII.

De dissolutione obligationis proueniens ex contractu, aut ex quasi contractu.

S V M M A R I V M.

- 633 Talis dissolutio fit tum remissione debiti, tum solutione, cuius varij sunt modi, ac primo nouatio, & delegatio.
- 634 Deinde compensatio.
- 635 Praeterea solutio, quae quando ea locum habeat, & quando non habeat.
- 636 Quis recte soluat, quidque, & cui solui debeat.
- 637 De acceptilatione, & generali effectu solutionis.
- 638 De dissolutione proposita obligationis per rei interitum, aut sententiam Iudicis, aut praescriptionem legitimam.
- 639 De ea quae fit tradendo instrumentum.

Obligatio proueniens ex contractu, aut quasi contractu, dissoluitur vel remissione eiusdem obligationis facta per

creditorum, vel solutione eius quod ex contractu, vel quasi contractu quis debet. Quae fit varijs modis, ac primo commutatione vnius obligationis in aliam, qua prior extinguitur, & posterior loco illius succedit ac subrogatur, vt fit in nouatione, & delegatione.

De nouatione, & delegatione.

SECTIO I.

Nouatio enim, vt habetur lege prima, ff. De nouationibus, est prioris debiti seu obligationis in aliam obligationem civilem, vel naturalem transmissio atque translatio: ita vt prior perimatur. Neque interest, vt ibidem additur; qualis obligatio praecesserit, siue naturalis tantum, siue civilis: & siue verbis, siue re, siue consensu contracta. Eam vero quae sequitur, & in quam ea quae praecessit transfertur ac commutatur, validam esse debere saltem naturaliter, ratio postulat, idque habetur ex sequenti lege 2. Cum autem ex lege Delegare 1. De nouationibus, delegare sit vice sua alium reum dare creditori, aut alteri cui creditor iusserit; ratio delegationis consistet in eo, quod is qui delegatur, se de mandato delegantis constituat reum seu debitorem creditoris pro ipso debitore, debitum illius suscipiendo in se, & sic trium personarum consensus requiritur; primus eius qui delegat, secundus eius qui delegatur, quia nemo alioquin iniurius delegatur, ex cit. lege 1. tertius creditoris, qui a delegato sui debitoris stipuletur suum debitum, ex eadem lege 1. Videndus est Molina disputat. 559.

De compensatione.

SECTIO II.

Secundo dissolutio proposita fit compensatione: quae ex lege 1. ff. De compensationibus, est debiti, & crediti inter se contributio hoc est, vt habet Molina de hac re in seq. disp. 160. hae differens, collatio quantitatum in quibus duo sibi iniuicem sunt debitores & creditores, vt de eo quod reus actori debet, detrahatur illud quod hic vicissim illi debet: nec amplius debitum censetur daturque. Vbi aduerte ad compensationem minime necessarium esse, vt debitum sit vtriusque aequale; sed si mihi tantum quinque debeas, & ego tibi decem, vsque ad quinque fieri potest compensatio: ita vt quod amplius restat, nisi vtrum alia quinque, possis a me repetere, ex lege 4. & 5. eodem titulo. De dubio autem quod idem Molina tractat; an qui iuravit se soluturum, possit vti compensatione, iam dictum est in praeced. parte libr. 10. numero 290.

Porro quando locum habeat compensatio, declaratur his documentis. Primum est, locum habere quando vtriusque debetur res in pondere, numero, & mensura consistens, si vtriusque debita sint eiusdem speciei, & aequalis bonitatis, ac valoris, vt certa pecuniae quantitas, certa mensura tritici, vel vini eiusdem bonitatis, & valoris. Etenim res quae tales sunt, functione suscipiunt, hoc est, vna loco alterius substitui, ad eoque solui potest. Secundum est, non habere locum si vna eiusmodi rerum ex aliquo capite sit maioris valoris, quam altera, vt quando triticum vtriusque debitum, soluendum est in diuersis locis, in quorum vno triticum eiusdem etiam bonitatis, plus venditur quam in alio. In tali enim compensatione non seruetur aequitas iustitiae commutativae. Tertium est, compensationem posse quoque fieri, quando res non consistunt in pondere, numero, & mensura, si vtriusque debita sint eiusdem speciei; & indeterminatae in individuo, vt si duo sibi vicissim deberent vnum equum indeterminatum in individuo: tunc enim inter res vtriusque debitas datur aequalitas valoris, cum & sint eiusdem speciei, & similiter indeterminatae, vnde fit vt functionem recipiant, ac vna in alterius compensationem dari valeat etiam creditore inuito.

Quartum est, non esse compensationem inter res quae in numero, pondere, & mensura non consistunt, quarum vna debetur determinata in individuo, siue alia debeat similiter determinata, siue non, quia tales, prout tales, non sunt, sicut vtriusque indeterminatae, eiusdem valoris, ideoque vna loco alterius, nisi consentiente creditore dari non potest. Excipit Molina, si ex vna parte debeat pecunia, & illud quod